

A Kollégium Nagykönyvtárának olvasóterme, 1914-ig az Ókollégiumban tanuló gimnazisták is használták.

NYILAS MISI KOLLÉGIUMA IV.

Valóság és fikció: a Légy jó mindhalálig cselekménye

A Móricz-regény középpontjában álló reskontó-történetnek nincs közvetlen debreceni diákkori előzménye. Abba az író későbbi, felnőttkori (1919-es) megpróbáltatásainak keserű tapasztalatait írta bele. Minderről így vall műve debreceni színházi bemutatója alkalmával: „*A Nyilas Misi tragédiájában valóban nem a debreceni Kollégium szenvedéseit írtam meg, hanem a kommün alatt s után elszenvedett dolgokat... Én akkor egy... olyan naiv s gyermeki szenvedésen mentem át, hogy csak a gyermeki szív rejtelmek között tudtam megmutatni azt, amit éreztem, s lám az egész világ elfogadta s a gyermek sorsát látták benne... Ami kedves van a darabban, az debreceni emlék, ami nem kellemes, az máshonnan jött...*”

A regénybeli kedves emlékek tehát debreceni emlékek, de mi van a kellemetlenekkel? A regény megértéséhez ezekről is érdemes beszélni.

Móricz idézett vallomása kellemetlen emlékeknek a kommün (Tanácsköztársaság) alatt s után elszenvedett sérelmeket nevezi. Tudjuk, hogy az író rokonszenvezett a Tanácsköztársaság néhány lépésével, elsősorban a földosztással. Úgy látta, hogy a magyar jövő záloga a nincstelen parasztság földhöz juttatása. A kommün bukása után aztán az író „számonkérő bizottság” elé állították. Ennek a bizottsági meghallgatásnak az emléke jelenik meg a regény 11. fejezetében, Nyilas Misi kihallgatásában. Itt az író szinte kilépteti a cselekményt a debreceni környezetből, amikor vádlóiról ezt írja: „*Csupa idegen arc volt, ismerte őket látásból, de nem tanította őt ezek közül egy sem.*” (11. fejezet) A regény cselekményének fonala akkor lép vissza a konkrét debreceni diákvilágba, amikor a kihallgatás befejeződik, s az iskola igazgatója újra jóságos hangon szólítja meg a kisdiaát. A regénynek ez a fontos mozzanata az olvasói és értelmezői emlékezetben mára talán azért homályosult el, mert a későbbi színpadi változat (1930), majd a két filmfeldolgozás (1936, 1960), sőt újabban a musical-változat (1991) is ugyanazokat a tanárokat ülteti a fegyelmi bizottságba, akik korábban a tanórákon földrajzot, latint, tornát tanítottak Misinek. Ezek a szövegváltozatok aztán az emlékezetben mára szinte teljesen elfedték Móricz eredeti, regénybeli szándékát.

Hogy a cselekménynek kevés köze van az író egykori debreceni diákélményeihez, az is jelzi, hogy hősei csak egy-egy halvány vonás erejéig feleltethetők meg Móricz tanárainak és iskolatársainak alakjával. Az igazgató (Vín baka) határozott fellépésében Tüdős János gimnáziumi igazgató 48-as politikai meggyőződésének elemei köszönnek vissza. Rajta kívül két idős professzor, Kovács János földrajztanár (Názó) és Balogh Ferenc kollégiumi levéltáros időskori rajzában figyelhetők meg konkrét életrajzi elemek. Előbbi Arany János debreceni diáktársa volt, s a költőhöz hasonlóan rövid ideig a Tisza családnál szolgált nevelőként, s ezekre a regény egyértelműen utal is. A neves egyháztörténész, levéltáros, Balogh Ferenc alakja idős korában valóban bogaras szokásai révén híresült el. A regényben ő az, aki hazaindulása után sokadszorra is visszatér a kollégiumi levéltár nagy vasajtájához, hogy meggyőződjék, nem hagyta-e azt nyitva. Rajtuk kívül a regény énektanárának alakjában tűnik még föl a Kántust is dirigáló Mácsai Sándor egy-egy vonása.

A diákszereplők azonosítása még kevésbé lehetséges. A „kedves... debreceni” emlékek tehát elsősorban a diákélet pontos rajzát jelentik, a regény cselekménye és jellemei inkább felnőttkori tapasztalatokat tükröző fiktív történetek és személyek.

Mácsai Sándor, a Kántus karnagya Móricz diákkorában